ПОЛИТИКИН ЗАБАВНИК

ИЗЛАЗИ СУБОТОМ

Година XVI — Број 157 — Субота, 1 јануар 1955

Мики и Шиља као истраживачи

12

ДА... НАЈЛЕПШЕ И НАЈ-ЉУПКИЈЕ НА СВЕТУ!
ЈА? ЛЕДИ... ЈА...

ДА БУДЕМ ИСКРЕН, КЋЕРИ... У ПРАВУ СИ... **ОН** ЈЕ НЕОБИЧНО ЛЕП...!

ЈЕСУ Л' ОНИ НОРМАЛНИ!?

ЗАР НИЈЕ ЛЕП, ОЧЕ? ПОГЛЕДАЈ ОВЕ ТОПЛЕ ОЧИ...

...ВИДИ ОВАЈ ПРОФИЛ... ОВЕ САВРШЕНЕ ЦРТЕ ЛИЦА...

ЧУЈ... ЈА МИСЛИМ ДА ЊОЈ ФАЛИ НЕКА ДАСКА У ГЛАВИ..!

АЛИ, КЋЕРИ... ТИ ЉУДИ СУ ВЕОМА ОПАСНИ... ПОМИСЛИ НА НАШ ПЛАН!
НИ НАЈМАЊЕ... АКО ОНИ УМРУ... УМИРЕМ И ЈА!

ДОБРО... ПОБЕДИЛА СИ! ДАЋУ ЗНАК ДА ИХ ОСЛОБОДЕ!

ИЗГЛЕДА ДА ЈЕ ЗБОГ НЕЧЕГА СТРАШНО БЕСАН!

ХОДИ, ПРИНЧЕ МОЈ... ДА НАЂЕМО ОДЕЛО КОЈЕ ЋЕ ПРИСТАЈАТИ ТВОЈОЈ ЛЕПОТИ!
У РЕДУ, ГОСПО!

'АЈТЕ, ДРУГАРИ!

ОВАЈ... ЈА БАШ НЕ МИСЛИМ ДА САМ ЛЕП! ЛЕПУШКАСТ, МОЖДА... АЛИ ЛЕП...
ШРАФКО... МОЖДА ЈЕ ТРЕБАЛО ДА НАС ОСТАВИШ У ЖИВОМ ПЕСК У..!

Јахачи на ајкулама

Дуж свих обала Аустралије нанизане су осматрачнице. То су уствари обични дрвени стубови са корпом или столичицом на врху, одакле стражари пажљиво осматрају океан док купачи уживају у топлој, плавој води. Понекад се с врха једне од осматрачница разлегне узвик:

— Пажња! Ајкула!

Стражар обично не понавља своју опомену, јер већ на први његов узвик сви који се налазе у води похитају што брже могу према обали. Иако појава ајкуле крај аустралиских обала није реткост, сви купачи, пошто су се нашли у сигурности, окупе се да посматрају траг који то морско чудовиште оставља на мирној површини мора. Све плаже у Аустралији заштићене су јаким мрежама, па ипак се нико не усуђује да после стражаревог узвика: „Пажња! Ајкула!" остане у води. Јер, и поред свих мера предострожности догађа се да необазриви купач стигне до обале без руке, ноге или да уопште не стигне до ње.

— И ја сам био сведок такве узбуне на малој плажи недалеко од Сиднеја, — прича један француски новинар. — Међу узбуђеним купачима спазио сам једног старог, седог човека, око кога се била окупила група малишана. По њиховим узбуђеним лицима закључио сам да им прича нешто занимљиво. Неколико пута допрла је до мене реч „ајкула". Нисам могао да издржим и пришао сам им. Касније сам дознао да је седи господин доктор Кенет Џонсон, познати природњак, који је годинама путовао по Пацифику проучавајући његове становнике.

— ...Зар су њени зуби заиста тако оштри? — запитао је један црни дечак од неких дванаест година баш у тренутку кад сам им пришао.

— Оштри? Чувај се да им никад не дођеш у близину. Толико су оштри да их на Хавајима људи употребљавају уместо бријача.

Старац, смешећи се, погледа своје мале слушаоце, па настави:

— Испричаћу вам нешто. Познајем једног морнара који је недавно доживео авантуру од које би се и најсмелијим људима коса дигла на глави. Он и још петорица другова чинили су целу посаду на једном малом броду за обалску пловидбу између Сејшелских Острва. Једном, за време буре, њихов брод се преврнуо као да је био кутија шибица. Ипак, имали су још толико времена да спусте у море чамац за спасавање. Нису веслали ни пун час кад је један огроман талас преврнуо чамац. Били су три километра далеко од обале. Док су се његових пет другова грчевито држали на кобилици преврнутог чамца, уверени да ће их таласи догурати до обале, он је запливао према једном светионику који се назирао у даљини. Говорили су му да је луд, јер је у том крају море препуно ајкула, али их он није слушао. Иако је то био заиста лудачки покушај, човек је за ту своју безумну храброст био награђен. Допливао је до светионика без иједног непријатног „сусрета". А кад је са чуварем светионика и његовим помоћником дошао по своје другове, нашли су само преврнут чамац и око њега, усред плавог океана, велику црвену мрљу. У даљини виделе су се неке велике сенке како просецају воду.

Деца су, потресена причом, ћутала. Само су њихове очи молиле да им још прича. И старац, милујући косу једног буцмастог плавог дечака, настави:

— А знате ли да има људи који се из чистог спорта боре са ајкулама, као што се шпански тореадори боре са биковима?

Деца су ћутала, јер за то до тада нису била чула.

— Стари Хавајци необично су волели тај спорт и њихови владари имали су „водене арене", — почео је своју причу стари природњак. — То су били кружни зидови саграђени у води, близу обале, који су имали само један отвор — за ајкуле. Ајкуле су долазиле у арену примамљене комађем сировог меса и чим би се то морско чудовиште нашло унутра отвор би затварали великом покретном браном. Тада би са ивице зида, само с дугим, танким и оштрим ножем у руци, „тореадор" скочио у арену.

Међу овим људима било је правих шампиона, који би само у току једне године савладали преко стотину ајкула. Али, раније или касније, сваки би од њих платио главом. Као што, уосталом, и тореадори једном заувек плате све своје раније успехе.

Домороци са острва у јужним морима већ су давно напустили овај опасни спорт, али последњих година њега су прихватили неки Европљани и Американци. Наравно, они се не боре у „воденим аренама", али је њихов начин борбе исто толико опасан. Један од њих је капетан рибарског брода Валас Касвел. Ајкуле су му покидале толико рибарских мрежа да он данас не може да види ајкулу а да одмах не скочи у воду да јој се освети. Ево како он то чини. Он чека да ајкула зарони под његов рибарски чамац, а тада скаче на њу, левом руком је хвата за пераја и ножем, који држи у десној, пара јој мишиће на леђима. Ајкула, једном рањена, не опире се више и пада на дно. Досад је капетан Касвел увек био победник. Како ће даље бити...

Други, још смелији од њега, нападају ајкулу одоздо и ножем јој парају трбух.

Но, прави спортисти уопште не убијају ајкуле. Они их јашу. Познајем морнаре који су у томе прави вештаци. Скочивши на ајкулу одозго, они је чврсто обгрле и стегну ногама, држећи се бочних пераја која им служе као узде. И на том необичном парипу они језде по површини океана и роне у његове дубине.

Ево правила те спортске игре: изабере се ајкула, не сувише велика, и то од оних које ми зоолози називамо „ајкула-кит". Оне су мање опасне од својих „рођака", белих ајкула и ајкула „чекићара", а хране се мањим рибама. Чамцем се дође сасвим близу ње и, хоп! у седло! То није много опасно. Једино што може да се догоди то је да немирни „коњић" збаци јахача и да га ошине својим јаким репом. Али, човек никад не може бити сигуран да се он и његов коњ неће наћи лице у лице с правом ајкулом, која може зажелети да одвали један добар бифтек од коња или од јахача. А ако је много гладна...

...Јахача тада може да спасе само нож, одважност и присебност. Да, одважност. Прошле године догодио се један случај у коме је један четрнаестогодишњи дечак спасао главу само захваљујући одважности. У групу купача улетела је једна од такозваних „ајкула људождера". Пре но што су се они освестили, један дечак остао је без руке. Његов друг, узбуђен и ожалошћен, полетео је на ајкулу и стао песницама да је удара по глави, И, веровали или не, она је побегла...

Али, то су само епизоде из рата људи против ајкула. Појединачне и херојске епизоде. Иначе, обичан лов на ајкуле нема у себи ничег херојског. Ајкуле се, такорећи, лове саме. Наиме, оне су веома радознале и необично их привлаче светле боје. Лист беле хартије буди код њих најживље интересовање. Ловци се користе том њиховом радозналошћу и лове их мрежама од беле пређе. Ајкула сама улеће у мрежу, где је чека нарочита замка која се стеже око њеног тела.

Док сам се удаљавао, чуо сам још како стари зоолог, одговарајући вероватно на неко питање, говори: „То је риба. Али, што се мене тиче, ја више волим младу прасетину. Кажу да није укусна, мада Кинези необично цене њена пераја. Лове је због коже, а и њеног уља, у коме има доста витамина..."

Укроћени орао

Коњ, пас, кокош и ћурка, све те животиње које називамо домаћим, биле су некад — као што су то данас, лав, ној или слон — дивље. Наши давни преци припитомили су их и везали за себе и свој дом. Припитомили су их, судећи по свему, добротом, љубазношћу и лепим поступањем. Па и данас се тим начином може задобити љубав и приврженост чак и најдивљијих животиња. Истинита прича о пријатељству дванаестогодишњег дечака Џима и једног златног орла, као и многи доживљаји истраживача и зоолога, најбољи су доказ за то.

„Мој старији брат и један његов друг нашли су Бача у његовом гнезду на врху једне високе вулканске стене крај реке Снејк. Бач је био полуодрасли златни орао. Донели су га везаног у врећи за кромпир, из које су му вирили само кљун и продорне, зле очи.

Име Бач (начињено од енглеског глагола који значи убијати, клати животиње) потпуно му је одговарало. Он је мрзео кавез који су за њега начинили, мрзео је дечаке који су га уловили, мрзео је све и свакога. У својој гордој упорности одбијао је сваку храну и чим би се неко приближио његовом кавезу он би канџама и кљуном стао бесно да удара по гвозденим шипкама.

После неколико дана моме брату било је јасно да ће заробљени орао угинути од глади. Није га могао пустити на слободу, јер би он претстављао опасност за град, а времена и могућности да га врати у његов завичај није имао. Иако тешка срца, одлучио је да га убије и тако поштеди мучне и полагане смрти од глади. Он је хтео да ту одлуку одмах спроведе у дело и отишао је по своју пушку.

Али, тада се умешао наш дванаестогодишњи брат Џим. Одлучна израза пошао је он према Бачовом кавезу, иако смо му ми довикивали да то не чини јер ће сигурно настрадати. Но, он као да нас није чуо. Стао је крај кавеза и благим гласом почео нешто да говори великој птици. Бач се није покретао нити је ударао кљуном, као што би обично чинио кад би му неко пришао. Најзад, Џим протури руку кроз шипке кавеза и помилова Бача по глави.

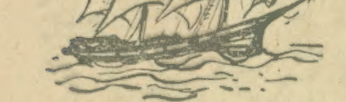
Од тог тренутка то је био нови Бач. Почео је да једе и пије. Више није било чупања шипки и ударања канџама. Неколико дана после тог догађаја отворили смо врата на његовом кавезу и више их нисмо затварали. Бач се враћао у њега сам, добровољно, кад би хтео да се одмори од игре с нама или с нашим псом, с којим се брзо спријатељио. Али, његов најмилији друг и пријатељ остао је Џим. Бач је ишао у стопу за њим, као какво псетанце. Њих двојица „измислили" су и једну игру у којој су необично уживали, а која је код нас, док се нисмо уверили да се Џиму ништа неће догодити, изазивала неописив страх. Наиме, Џим би легао на траву, а Бач би узлетео на велику висину и стао да кружи, као што то чине орлови кад угледају плен. Изненада, он би се стреловито устремио надоле, право на Џима. Иако је то његово „пикирање" изгледало страшно, Џим у тој игри никад није задобио ни најмању огреботину.

На несрећу, неки новинар који је једном видео како се њих двојица играју написао

је чланак о том чудном члану наше куће. Чланак је изазвао велико интересовање у граду и, наравно, нашло се људи који су сматрали да Бач претставља опасност за становништво. Ускоро смо од власти добили наређење да га удаљимо из града. Морали смо се повиновати. Како су после оног чланка многи зоолошки вртови тражили да им уступимо Бача, ми смо, после дужег саветовања, одабрали онај за који нам се чинило да ће бити најбољи „дом" за нашег миљеника. О Џимовој жалости боље је да и не говорим".

Јунаци са „Албатроса"

РОМАН ОД Е. КОРМА

(21)

— Сећаш ли се онога острва, Виче? — рече Болтерс.

Стриц потврди главом.

— Сећам се, Гро, врло добро се сећам. Тада је Кројтон водио Глис у Валпараизо.

И стриц уздахну.

Сада њих више нема, — настави он тужно. — Кројтон је постао храна ајкулама, Глис је умрла... насеобина Дел Венадо опустела је.

— Да! — истим гласом прихвати Болтерс. — А гусари су постали мирни трговци. И „Албатрос" је сада мирна лађа.

— Ништа није остало...

У том тренутку стриц ме угледа и застаде усред реченице. Његове ме руке ухватише и привукоше себи.

— Остало ми је само једно прљаво момче... Но, ја сам задовољан.

— Разуме се! — сложи се Болтерс. — Имаш за кога да живиш... Само, ја мислим да момчету није место овде, — променивши тон и намрштивши се обрати се он мени. — Ти си, изгледа, заборавио на службу.

Ја се као опарен смотах доле, негодујући у себи због оволике капетанове строгости. Он је био увек исти: љубазан и добар на суву, строг, чак и суров, на лађи.

Магловити појас земље на видику привлачио је пажњу не само капетана и мога стрица, већ и гомилице матроза, који су такође посматрали острво. Једнооки Дирк показивао је на њега руком и нешто са одушевљењем говорио. Немац Капман живо је нешто тумачио младом Ивенсу, док је Норвежанин потврђивао главом. Мора бити да су код старих матроза многе успомене биле везане за ово острво.

Отишао сам у кухињу и у њој затекао Бена и Мартина. Сиромах Естонац још је држао руку у завојима и није могао да врши ни најобичније морнарске послове; обављао је само стражарску дужност и у слободно време помагао нам у кухињи. Што се тиче Бена, он је дошао да се мало пошали са црнцем и Мартином. Запитао сам га какво је то острво и зашто оно толико занима морнаре.

— То је острво Дурбин, — одговори Бен. — Оно лежи далеко од свих морских путева и необично је погодно за одмарање гусара. Капетан Кројтон често га је посећивао, а то је чинио и стари „Албатрос".

Мартин баци жарач којим је потстицао ватру.

— А зар је и „Албатрос" био гусарски брод? — упита он зачуђено.

Бен лукаво намигну.

— Није баш гусарски, али тако нешто. Драги мој, да није било Трафалгара одавно бисмо ми сви висили на катаркама... Хвала старцу Болтерсу...

Мартин заврте главом.

— Ја то нисам знао. Значи да је Једнооки истински гусар... Гле, шта је оно тамо?

Са палубе чула се нека вика. Капетан Болтерс сипао је псовке. Ми појурисмо тамо.

Сви момци са лађе гурали су се око капетанског моста, а на њему су стајали стриц и Гро Болтерс. Обојица су имали пиштоље у рукама.

— Шта је то? Буна? — викао је капетан. — На своја места, ђаволи! Једнооки, ако те још за минут видим на овом месту онда се можеш поздравити и с другим оком!

Једнооки боцман окрете се матрозима, а онда изазивачки погледа капетана.

— Удри само ако смеш! — рече он, склањајући се ипак испред Болтерсовог пиштоља. — Ми смо господари лађе исто као и ти и зато имамо право да тражимо оно што хоћемо. Гро, ми смо незадовољни. Незадовољни смо тобом, капетаном Диловом и свим оним што ви радите. Просто речено, момцима се не допада што сте за себе приграбили злато старога Кројтона. Сем тога, нама је досадило пловити под енглеском заставом. Ми хоћемо опет црну...

Зачу се пуцањ. Дирк посрну и пао би да га не прихвати Капман и увуче у гомилу. Матрози се ускомешаше. На лицу им се видео израз забуне.

— Пријатељи, њих је двојица! — зачу се нечији глас. — Осветимо Дирка! Напред, момци!

Узбуђени матрози заталасаше се. Чуше се претње и псовке. Гомила навали на мостић. Стриц опали и један бунтовник паде. Ово нали још више уља на ватру.

— Хеј, стојте, проклети ђаволи! — зачу се изненада промукао глас. — Стојте кад вам кажем или ћете са мном имати посла... Назад! Одбијте!

— Ја погледах на ту страну и видех крманоша. Кирби искочи из своје кабине и с пиштољем у руци прокрчи пут до мостића. Неочекиваност с којом се он појавио, његов громки глас и претња коју је изрекао као да су отрезнили људе. Они се раздвојише да пропусте крманоша. За њим се попеше на мостић Бен и Мартин. Ја сам пошао за њима.

Видевши ово појачање, бунтовници се поколебаше. Њих је, додуше, било двадесетак, али је наш положај на мостићу био погоднији за борбу, а, сем тога, они су били без оружја. Ово је утицало на матрозе и они устукнуше.

Капетан Болтерс је беснео. Обрве су му се саставиле, а из очију је сипала ватра. Он се наже преко ограде.

— Одмах се разиђите или ће вас све стићи страшна казна! Несрећници, поводите се за неколицином...

Пушчани пуцањ прекиде га у по речи. Метак обори капу с капетанове главе и огребе по образу Бена, који се налазио иза њега. Ја угледах Капмана где са задимљеном пушком стоји поред улаза у утробу лађе. Он се користио изненадном забуном и продро у одају са оружјем.

Стриц и капетан побледеше. Кирби промуца.

— Они су овладали оружјем. Сад смо готови.

То је било очевидно. Осим неколико пиштоља, ми нисмо имали другог ватреног оружја. Матрози, чувши пуцањ, покренуше се. Сигурно су помислили да то њих неко напада с леђа и у страху појурише у склониште.

(Наставиће се)

ОДГОВОРНИ УРЕДНИК СТОЈИЉКО СТОЈИЉКОВИЋ, БЕОГРАД, МАКЕДОНСКА 31. — ИЗДАЈЕ И ШТАМПА „ПОЛИТИКА" ШТАМПАРСКО-ИЗДАВАЧКО ПРЕДУЗЕЋЕ, БЕОГРАД, МАКЕДОНСКА 31. — ТЕКУЋИ РАЧУН БРОЈ 102-Т-82. ПОШТ. ФАХ 124. — ПРЕТПЛАТА ЗА НАШУ ЗЕМЉУ: ГОДИШЊА 500, ПОЛУГОДИШЊА 250 ДИНАРА. ЗА ИНОСТРАНСТВО ГОДИШЊА 760, ПОЛУГОДИШЊА 380 ДИНАРА. РУКОПИСИ СЕ НЕ ВРАЋАЈУ.

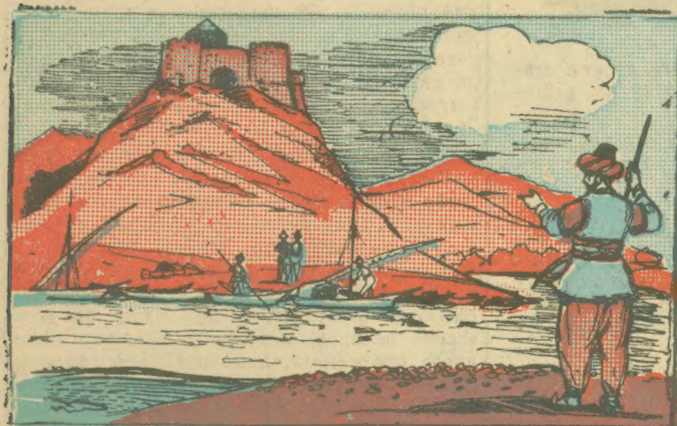
Када је МОРАВА пловна била...

Готово свака наша већа река, па и многе мање, везана је за судбоносне догађаје у нашој историји, али можда ниједна толико као Морава, и то од најстаријих времена. Опевана је у нашој народној и уметничкој песми, описана у књижевној и научној прози, уткала се у сваку нит живота наших људи и везала своју судбину с њиховом.

•

Морава је највећа река у Србији, а у исто време највећа њена притока Дунава. Долина Мораве важнија је од долине ма које друге наше реке, због своје родности и насељености. Њом је одвајкада водио пут којим је ишла не само размена добара између Европе и Азије, него и размена мисли између ова два континента. Вековима су том долином јездиле силне војске које су ишле из Европе да освајају Азију, и из Азије да освајају Европу. Било је у њој и других покрета, јер она претставља најлакши и најотворенији пут и никад га нико, кад год су били у питању велики подухвати појединих народа, није мимоишао.

За време Римљана, у тој долини или у њеној околини налазила су се многа важна места. Тако је тада постојао Сингидунум (Београд) на ушћу Саве и Виминацијум на ушћу Млаве у Дунав, највеће и најзнатније старе вароши на целој овој прузи од Ријеке, на Јадранском Мору, па све до ушћа Дунава. На земљишту Србије за време Римљана налазио се и велики град Хореум Марги, на месту где се данас налази Ћуприја. То је била главна варош Горње Мезије и слагалиште оружја за целу ову покрајину. Ту је био и град Наисус, на месту данашњег Ниша, који је по сјају и величини превазилазио све римске вароши у суседним покрајинама на овој страни. Ето, сви ти и други градови и насеља поникли су умногоме баш захваљујући Моравској долини.

*

Велика Морава, десна притока Дунава, постаје од Јужне и Западне Мораве. Јужна се раније звала и Биначком, а Западна Голиском Моравом. Западна се до ушћа реке Ђетиње назива Моравицом.

Јужна или Биначка Морава избија из великог и силног врела на северозападној страни Копиљака, огранка Скопске Црне Горе. Прво село на које је наилазила после тока од 7—8 километара звало се Бинач, некад главно место на њеном горњем току, па се по њему и прозвала Биначком Моравом. Долина Јужне или Биначке Мораве подељена је дугачким долинама и сутескама на неколико поља, а најзнатнија су: Врањско, Лесковачко, Нишко и Алексиначко.

Западна или Голиска Морава извире испод планина Голије и Јавора и тече на север до пред улазак у Овчарско-Кабларску клисуру, одакле скреће на исток и држи се тога правца до спајања с Јужном Моравом. До ушћа реке Ђетиње, тј. донде док иде на север, назива се Моравицом, која је дуга 87 километара. Долина Западне Мораве нема оних пространих поља као што су она у долини Јужне.

Велика Морава, или просто Морава, постаје спајањем Јужне и Западне под Сталаћем. Од тог места до ушћа она је дуга 216,5 километара. Све до ушћа у Дунав Морава се углавном држи северног правца. У Дунав утиче неколико километара источно од Смедерева. Ток јој је кривудав и променљив, има много такозваних мртваја. Близу ушћа рачва се у неколико рукаваца. Један од њих је Језава, која се улива код Смедерева, а главни део улива се у Дунав код Дубравице.

*

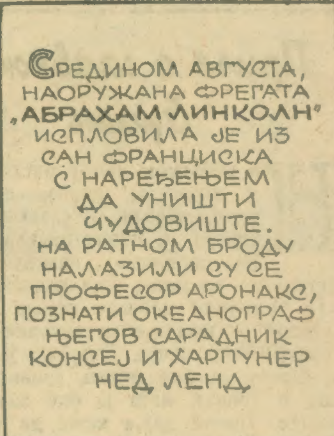
У стара времена бродарење Моравом било је веома живо. У једном спису из 448 године говори се да су византиско посланство „барбарски бродари примили и пребацили у чамцих састојећих од једног дрвета, које они сами из резаних и издубених стабала приређују". За време Римљана, код вароши Маргус, на ушћу Мораве, на десној страни помиње се да је у IV веку било пристаниште моравске флоте. Много доцније, 18 јуна 1437 године, Јован Марцала, вођа хришћанске војске која је кретала против Турака, спалио је код Сталаћа турску флоту шајки. У једном извештају из 1456, који је деспот Ђурђе упутио папском посланику у Будим, вели се „да се турска флота на Морави налази десет миља од Дунава". Француз Бертрандон де ла Брокијер, који је пропутовао наше крајеве, каже у својим записима: „Пређох реку Мораву скелом и испод брега на коме је градић Сталаћ има 80 до 400 шајки које Турчин ту држи, тј. бродове и ужета, да би се могли превести војска и коњи". Путници из друге половине 17 века казују да је Морава „киптела бродовима", који су производе Србије превозили на Дунав и враћали се натоварени робом из Аустрије. Године 1868 покушано је да се обнови пловидба Моравом. Тако су две дереглије и два брода натоварени храном у Ћуприји одатле кренули. Један брод, натоварен са 80.000 килограма пшенице, разбио се о једну кладу, али је други брод заједно са дереглијама срећно стигао и вратио се по други товар.

Просечна замрзнутост неких река

Овде ћемо изнети колико дана траје замрзнутост неких река у току године и код кога места. Рајна је код Келна замрзнута 21 дан, Дунав код Галца 37, Лаба код Хамбурга 39, Висла код Варшаве 60, Њемен код Стаљинска 78, Хадзон код Алабаме 92, Волга код Стаљинграда 93, Амур код Николајевска 96, Волга код Астрахана 111, Западна Двина код Риге 125, Свети Ловријенц код Квибека 141, Нева код Лењинграда 147, Волга код Казана 147, Урал код Оренбурга 155, Јенисеј код Јенисејска 170, Об код Томска 179, Северна Двина код Архангелска 191, Лена код Киренска 203.

КРОЗ ЖИВОТ И ШКОЛУ

Ко су били Трачани?

Трачани су били велики народ индоевропског порекла. Они су живели у источној половини Балканског Полуострва, по прилици од Мораве према истоку и на левој обали Дунава, у Банату и Румунији. Делили су се на много племена: Одрисе, Бесе, Трибале, Мезе итд. Огранак Трачана било је и велико племе Дачани, које је живело на левој страни Дунава, у данашњој Румунији, и Фрижани, група племена која се од праисторијског доба па до 7 века пре наше ере одвојила и прешла у Малу Азију.

Грци су од Трачана преузели неке оргијашке култове, а по неким писцима, трачка музика утицала је унеколико на грчку. За време Римљана Трачани су углавном поромањени. Многи топографски називи на Балканском Полуострву трачког су порекла, а најистакнутији његов део зове се Тракија.

Трачане помиње и грчки историчар Херодот. Тако он пише да је трачки народ после индиског највећи на свету. Затим додаје: „Да су Трачани имали једног господара и да су били сложни, онда их нико не би могао победити и били би јачи него иједан други народ". Описујући њихове обичаје, Херодот прича да би се при рођењу детета искупила сва родбина, села око њега и почела да нариче. Том приликом они су се обраћали детету и говорили му какве ће га све невоље снаћи у животу. Кад би неко умро, онда би га закопали уз песму, шалу и весеље и обраћајући се мртвацу говорили му каквих се све невоља избавио и да се сад налази у правом и потпуном блаженству.

Морална схватања Трачана нису била на некој висини, у данашњем смислу речи. Жене су куповали и за њих плаћали велике суме новца њиховим родитељима. Сматрали су за велику срамоту обрађивање земље, па су тај посао морали да раде робови. По њиховом мишљењу, за човека није било веће дике и поноса него кад је беспослен, али су сматрали да је нешто најузвишеније кад се живи од пљачке и ратовања. Ратовање им је било главно занимање, а лов највеће задовољство. Херодот каже да су од богова поштовали: Ареса, бога рата, Диониса, бога вина, јесењег благослова и културе, и Артемиду, богињу лова, Месеца, чедности и магије. Њихови владари, насупрот својим саплеменицима, поштовали су Хермеса, бога стада и паше, трговине, заштитника путева и улица, лопова и варалица, итд., више него иједног другог бога. Они су се њиме заклињали и причали да су његови потомци.

Стих, ритам и стопа

Стих је изражајни облик склопљен према размери слогова, који долазе по неком усвојеном реду и времену. Слог је део речи, а некад један слог чини и целу реч. Слогови се разликују по гласу који на њих пада, па имамо дуге, кратке и средње слогове. Средњи слог има некад дуг, а некад кратак нагласак.

Ритам или једнаку меру чине гласови који наизменце иду по извесном реду с различитим трајањем. При читању стиха глас се наизменично диже и спушта.

Стопа је мањи збир слогова, изговорених по мери према споријем и бржем изговарању. Стопу чини или једна реч, или део многосложне речи, или завршетак с почетком друге речи. Главније стопе су: трохеј, јамб, спондеј, дактил и анапест.

*

ПРЕОБРАЖАЈНИК

Преображајник је наш израз за немачку реч умформер. Умформер је једна или више, међусобно механички спојених, електричних обртних машина, које служе да преиначе електричну струју: наизменичну у једносмислену и обрнуто, или само јачину струје и напон, учестаност или број фаза. Место речи умформер употребљавају се такође и међународни изрази: комутаторка, мотор-генератор и конвертовска група.

Приче о сазвежђу Орион

На небеском своду постоји предео у коме се налази понајлепша група звезда — сазвежђе Орион. Орион је, поред осталих сазвежђа, привлачио пажњу људи од најстаријих времена; још одонда када су људи тумачили небеске појаве причама.

Орион се помиње на неколико места и у грчкој митологији. Тако, по једној причи, Орион је био ловац, јунак ванредне снаге и лепоте, који је био заљубљен у Плејаде. Прича даље каже да их је он пет пуних година прогонио својом љубављу, па су богови били присиљени да Плејаде претворе у голубице и сместе их на небески свод међу звезде. Славни песник Хомер прича у свом делу „Одисеји" да је богиња Еос (Зора) била лудо заљубљена у Ориона ,па га је због тога богиња Артемида устрелила на острву Ортигији, јер су богови завидели Ориону на тој великој срећи. После тога богови су пренели мртвог ловца-јунака, заједно с његовим псом, на небески свод и претворили га у сазвежђе. Даље, по једној другој причи, Орион је пастир, а звезде су његове овце.

И код других народа постоје приче о Ориону, али не као о живом бићу. Тако су Немци почетком Средњег века у Ориону видели слику плуга, други су, опет, у њему гледали лик штапа. Словени су три звезде у групи Ориона тумачили као три пупољка, а видели су у томе и штап неке старе жене. Европски народи најчешће су у том лику гледали штап, а за његовог власника именовали су обично неке библиске личности. У нашим крајевима, по Ориону су пастири и други људи који су рано устајали оцењивали које је доба, па би рекли: „Рано је, још штапи нису изишли".

Неки народи видели су у Ориону животињски лик. Тако су Нохаво-Индијанци сматрали да је Орион једна врста овце, племе Бороро видело је у Ориону корњачу или кајмана, Бушмани три корњаче које су уловљене и обешене за штап, а Хотентоти три зебре које беже, итд.

Посматрајући ово сазвежђе, људи су у њему запажали три звезде, па су неки сматрали да су то три дрвосече, а други да су три свеца. Примитивни народи видели су у њему три жене-дива или три удовице.

*

ПАСКАЛ БЕЗ КОМАДИЋА СЛАВЕ

Дуго се веровало да су колица с једним точком која човек гура испред себе изум великог француског филозофа, математичара и физичара Блеза Паскала. Сви његови биографи истицали су то, наглашујући да је он, и поред тога што се теоретски бавио науком, имао времена и за такве ситнице као што су колица која су сељацима и радницима уштедела много снаге и труда.

Међутим, један историчар уметности „одузео" је Паскалу славу тог изума. Наиме, на једној слици Ван Ајка, коју је овај фламански мајстор насликао 1437 године, налазе се и „Паскалова колица" с једним точком. А Паскал је умро 1662, у тридесет деветој години.

РАЗГОВОР У ПОДРУМУ

Ово што ћемо вам сада испричати догађало се у подруму једне осамљене виле на крају града, која је била празна, пошто је њен сопственик заједно с породицом отпутовао на дужи одмор. Истина, собе и друге просторије, па и двориште, још раније су добро очишћени и све што је требало добро је закључано. И у вили и око ње владала је права пустош. Нигде се ништа живо није примећивало. Али, једнога дана осамљену вилу посети неки прегладнели пацов и по свом обичају обиђе многе просторије. Степеницама се прво попео до шлајза, па свратио до кухиње, затим прошао кроз собе и свуда сваки кутак оњушио, али нигде ништа није могао да нађе.

— Ала су ови људи пакосни и немилосрдни! — узвикнуо је очајно пацов, пошто га је глад страховито мучила. — Све је тако очишћено као да је страшан ветар дувао. Ни трунке хране нису оставили... Страшни су, заиста су страшни ти људи...

Но, пацов није губио наду. Био је уверен да ће ипак негде нешто наћи. Брзо се сјурио низ степенице у двориште, провукао се испод врата у подрум и бацио поглед на све стране, али узалуд.

— Ни овде ничег нема, — рече клонуло. — Не остаје ми ништа друго него да се и ја отселим из ове пустиње, јер ћу иначе цркнути од глади.

После тога пацов је одјурио напоље и изгубио се негде у дворишту.

Пацов се љуто варао кад је мислио да ничег није било у подруму, јер тамо су се налазили: комад сјајноцрног каменог угља, грумен тамноцрног кокса, који је давао утисак да је јако уморан и измучен, затим једна букова цепаница, чија се белина јасно оцртавала у помрчини подрума, и комадић скромног тресета. Свако се сместио у свој кутак. Простор је био тако мали да су били близу једно другом и могли су да чаврљају, да би им лакше прошло време.

— Ала је глуп овај пацов! — узвикну камени угаљ. — Права је будала кад може да каже да никог нема у подруму кад сам ја овде...

— Чекај, чекај, ниси ти сам. И ја сам ту! — добаци бесно букова цепаница. — Та мене бар лако може свако да запази.

— Не заборавите да сам и ја ту! — зачу се суморан глас кокса. — Много сам пропатио, па не могу да галамим као вас двоје, али потребно је тек да знате да и ја нисам без угледа и вредности.

— Опростите ми што се јављам, али сам и ја ту, — рече стидљиво тресет.

Камени угаљ их пресече мрким погледом из кога су избијале варнице и рече:

— Знам да сте ту. То не поричем. Али, ко сте заправо ви? Чему ви користите? За шта се можете употребити? То је оно што је важно...

— Тја... хм... Ја нисам ништа друго него комадић огрева, — рече тресет. — Ето, то могу о себи да кажем. Опростите ми што сам се јавио, али сам морао, јер сте питали.

— И ја сам огрев, — додаде кокс.

— Па и ја сам то, — јави се цепаница и жустро додаде: — Па ни надмени и хвалисави угаљ, колико ми је познато, не служи ничем другом него да буде спаљен исто као и ми.

— Не поричем, — рече камени угаљ, — да нам је заједничка судбина и да ћемо сви бити спаљени, али не заборавите да, иако ће нам крај бити једнак, то не значи да имамо исту вредност. Ето, ја сам најтоплији. У мени има толико врућине да ми често изгледа да ћу се распрснути у парампарчад.

— Хе, хе... види, молим те! Али, ти заборављаш да сам и ја веома згодна и да ми ни цена није баш мала. Људи ме радо купују и ложе, јер нисам прљава као ви! — рече цепаница.

— Вараш се, — рече кокс, — ја сам најчистији.

— Чекајте да и ја нешто кажем — јави се тресет. — Опростите, али вам морам напоменути да и ја имам своју вредност, а то је што сам јевтинији од вас.

— О, луда света! — зачу се подругљив глас каменог угља. — Ето, свако нађе да се нечим похвали, али мислим да ми нико од вас не може порећи да сам ја потомак најотменије породице и да моје колено задире у прастара времена. На овом белом свету не постоји нико ко има такву старину као ја...

— Чекај, чекај, види ти њега! Има, пријатељу, неко ко се може похвалити кудикамо дужом старином од тебе, а то сам ја! — добаци срдито кокс.

— Шта булазниш којешта! — одговори му камени угаљ.

— Е, чујте онда и мене, — рече тресет. — Нисам ни ја овогодишњак, али ми ни на памет не би никад пало да се око тих ситница препирем.

— Види ти њих чиме се хвале! — умеша се цепаница. — А ја баш желим да истакнем да сам млада и свежа. Нисам се још ни осушила и то ми је много милије него да сам стара. Фућкам ја на ту вашу старост и колено!

За тренутак се сви умирише. Наједном, тишину прекиде тресет:

— Опростите, али мислим да би било добро када бисмо сви испричали своју историју. Приче су увек лепе и прекраћују време, а ми ћемо ионако овде дуго лежати, можда годину-две дана.

— Слажем се с предлогом тресета, — рече кокс, — али унапред захтевам да ја последњи причам. Надам се да ћете на то пристати кад вам кажем да сам доста слаб и да ми је потребан одмор и мир. Моја историја је дуга и ако бих ја почео први да причам онда би ме ваша нестрпљивост да дођете што пре на ред јако нервирала. То је један разлог, а други...

— Други задржи за себе, — рече цепаница. — Ево, почећу ја прва. Моја повест није дуга... Свега се добро сећам као да је јуче било...

— Е, па нека ти буде, — рече кокс. — Иза тебе ће причати тресет, па камени угаљ и тек онда ја.

Сви се сложише са овим предлогом кокса, а затим ућуташе. Наједном, тишину прекиде живахни и цандрљиви глас букове цепанице, која поче да прича своју историју.

(У идућим бројевима донећемо приче букове цепанице, тресета, каменог угља и кокса, из којих ће се видети да они све четворо, поред све препирке, нису ништа друго него иста ствар, само у четири разна облика).

Утицај музике на животиње

Да музика утиче на животиње запазили су још стари народи. У Египту, Грчкој и Персији, „светим" животињама су се пружале све угодности, па им се и свирало. Укротитељи животиња у старој Грчкој употребљавали су у свом занату, поред осталог, и разне музичке инструменте.

Међутим, све животиње не подносе увек музику. Тако корњаче, слонове, тигрове и неке друге музика најчешће дражи и узнемирује. Оне се тек постепено навикавају на њу. Познато је да многи пси кад чују звуке неких музичких инструмената почну да завијају.

Код птица музика има сасвим други значај него код сисара. Неке од њих радо подражавају човеков глас и песму.

Покушај утицања на змије помоћу музике старог је датума. И код данашњих индуских и афричких укротитеља змија важну улогу играју флауте, свирале и слични инструменти. Али, по мишљењу неких истраживача, много више него ти тонови на змије утичу покрети укротитеља које они изводе приликом свирања.

И неке рибе реагују на тонове. Риба може да чује дубоке тонове чак и ако изгуби орган чула слуха, вероватно помоћу коже.

Пацови такође реагују, али с том разликом што њих не покреће свака музика. Једино се одазивају на звуке сличне онима које они сами испуштају.

Чудна одбрана части и још чуднији двобој

Кајак, харпун, саонице и стреле — то је једино богатство за којим Еским жуди. Јер, ако има тога он ће имати и хране и топлих крзна за себе и своју породицу. Па ипак, он је у стању да се лиши чак и тог богатства ако његова част и углед буду доведени у питање.

Ако између два Ескима дође до сукоба око ловине или неког предмета од вредности, спор се решава пред целим насељем, на начин на који су такве спорове одвајкада решавали њихови преци. Противници донесу на одређено место сву своју имовину: харпуне, лукове и стреле, чамце и саонице. Тада сваки од њих узме у руку секиру и стане да уништава своје сопствено добро. Окупљени Ескими, нека врста судија, оцењују који од противника вредније и савесније уништава своје ствари. Сматра се да кривац мора да буде себичнији, јер је до сукоба и дошло због тога што је он хтео да се „обогати" на рачун свог противника. Ескими у свом суду ретко кад погреше, јер онај који је хтео да од свог суседа закине део ловине или му је узео неку ствар тешко да ће се решити да уништи оно што се сматра највећим богатством, па обично одустаје од „суђења" још пре него што до њега дође.

Док се оваквом „суду" прибегава само кад су у питању озбиљнији сукоби, мање свађе и несугласице Ескими решавају двобојем, у коме не падне ни један ударац. Ево како изгледа тај двобој.

Противници, голи до појаса, стану један према другом, а њихови сведоци начине око њих полукруг. Тада један од њих стегне песнице, млатара њима око лица свога противника, лупа ногама и грленим гласом обасипа га свим могућним погрдама. Кад он ућути, његови сведоци му аплаудирају. Затим долази на ред други. Он такође прети, грди, лупа ногама о земљу, измишља нове погрде. За то време противник ћути, јер Ескими су учтиви људи и никад не прекидају онога који говори. Кад тако обојица изређају све што су имали да кажу, двобој се завршава и мир је опет успостављен.

*

ГОДИНА КОД АСТЕКА

Астеци, који су владали Мексиком пуна два века, све до доласка Шпанаца 1520 године, делили су сунчану годину на 18 месеци, од којих је сваки имао двадесет дана. Осталих пет дана, јер у години их има 365, сматрали су данима жалости. За то време они би уништили не само све слике и кипове својих домаћих богова, већ и намештај по кућама и разне алатке. Увече последњег дана проглашаван је крај жалости и, уз упаљене буктиње, приношене су жртве боговима.

Астеци, као и Кинези, много су волели вештачке ватре и ватромете, које су приређивали за време разних свечаности. Они су чак имали нарочите ветрењаче у којима су се, без присуства људи, мешали разни састојци за пуњење ракетла за ватромет. Почетак нове године дочекиван је паљењем бакљи и ватрометом.

ШИЉА И ЊЕГОВА КОКОШКА ЕУЛАЛИЈА

ВИДИ, МИКИ, КАКО ПАДА... НЕ СМЕШ НИ ПОМИСЛИТИ ДА ПО ОВАКВОМ ВРЕМЕНУ ИДЕШ КУЋИ!
ДА, ИЗГЛЕДА МИ ДА ЋУ МОРАТИ ДА ПРЕНОЋИМ КОД ТЕБЕ.
ИЗВИНИ, МИКИ, ВЕЧЕРА ЈЕ СЛАБА. ЗИМИ МОЈА КОКОШКА ЕУЛАЛИЈА НОСИ САМО ПО ЈЕДНО ЈАЈЕ НЕДЕЉНО!
ПАК! ОВАМО... ОВАМО... ПАК!
ПАК!
?

Уметнички укус наших народних песника

Наше народне песме јасан су доказ да су наши народни песници имали врло развијен укус за избор градива својих песама. Они су црпли грађу из народне традиције и пажљиво су узимали оно што је најлепше. Међу лепе народне песме спада и песма „Смрт војводе Пријезде“. Ево из чега је народни песник направио ову песму:

У једном летопису говори се о походу султана Мусе на деспота Стевана Лазаревића и каже се: „Године 1413 цар Муса разби Деспота Стефана на Врбици, разори Крушевац и Петрић и Сталаћ и Копријан и Скопље и друге градове. Небројену множину рода хришћанског уби сабљом“. Константин Филозоф, биограф деспота Стевана, не казује много више него тај летопис, али ређајући Мусина освајања и пустошења он бележи један занимљив детаљ: „Исто тако би разграбљен и Сталаћ. У кули се његовој одржа бранећи град неки благородни муж, док са кулом није изгорео, показавши тиме право старинско јунаштво“.

Овај догађај из низа тешких момената наше историје после Косова сачувала је од заборава и народна традиција и народна песма. Народни песник издвојио је само овај витешки подвиг, самопрегор „благородног мужа“, и опевао га у песми, а остало је оставио приповедачу обичне прозне традиције. По песми, „благородни муж“ зове се војвода Пријезда и он није изгорео, него је, после снажног отпора и љутих бојева, са својом женом Јелицом изишао на бедем града Сталаћа, где му проговара жена:

О Пријезда, драги
господару,
Морава нас вода
од'ранила,
Нек' Морава вода и
са'рани!“

После тога, обоје су скочили у Мораву.

Два јунака

Овде ћемо навести два примера херојства наших људи која су изнесена у делу Марка Миљанова.

☆

Турска је војска дошла у Зету, код куће Беговића. Везир скадарски сједио је на прозору од куле, а војска напоље, око куле. Међу војском били су два Ораовца неиздајника: Ђуља Јованов Подграђанин и Иveза Вуков Кучанин. Везир ће с прозора: „Ђуља, ево ти барјак царски, да ми носиш пред војском на Дрекаловиће!“ И спусти барјак с прозора низа зид. Ђуља ће везиру: „Честити пашо, не допушта ми част да дижем твој барјак на моју браћу!“ Везир спусти конопац покрај барјака, говорећи: „Узми, Ђуља, барјак пред војском или конопац на грло!“ Ђуља: „Помози боже, хоћу конопац на грло, а не барјак на Куче!“ Пење се на штицу (даску), која је за вјешала начињена. Висећи барјак окрену иза себе, а конопац на грло намаче. Везир: „Још једном, Ђуља, вељу: узми барјак царски, да ти не мичу штицу испод ногу!“ Ђуља: „Сам ћу ја, пашо, маћ' штицу, да је не мичу твоји Турци“. Око тога Ђуља изговори ово: „Остављам на аманет мога свакога Дрекаловићима, а ја умирем за њих весело!“ Рече му издајник Пунан Дедин Ораовац, подругљиво: „На чију кућу врана гракће, Ђуља?“ Ђуља одговори: „Данас на моју, а сјутра ће на твоју, Пунане!“ Па тресну ногама штицу те се преврну.

После овога, везир окрену очи Ивези говорећи му: „Ивеза, или ти барјак, или конопац?“ Ивеза: „И ја ћу што Ђуља, а не барјак!“ Па крену вјешалима.

ОТКРИВАЊЕ поморског пута ЗА ИНДИЈУ

Индија, „богата и тајанствена земља“, била је животни циљ многих, понајвише авантуристички расположених људи, у последњим деценијама 15 века. На дому, у крчми, на улици — свуда где су се макар два човека састала водили су се разговори само о томе. „Путовало се“ само у жаркој жељи и ужареној машти. Међутим, док су други маштали, Колумбо се дао на посао и открио Америку, а не Индију, како је мислио. Васку де Гами пало је у част да као први Европљанин открије поморски пут за Индију.

То је било 8 јула 1497. Тада је Васко де Гама имао 28 година. У лисабонској луци лежала је флота спремна за смели подухват. Она се састојала од четири брода средње величине, нарочито грађена за дуга путовања и добро снабдевена храном, оружјем и одабраном посадом, која је, као и де Гама, имала искуства у пловидби око афричке обале.

Осмог јула, обасјана првим зрацима сунца, испраћена од огромне масе света, експедиција се отиснула на неизмерну морску пучину. Дани, један за другим, пролазили су некад мирно, а некад су били пуни узбуђења при погледу на пределе покрај којих су пловиле лађе и на становнике који су тамо живели. Осамнаестог новембра ескадра је обишла Рт Добре Наде. Било је незгода због оштећених бродова и пуно узбуђења у сусретима с непознатим народима.

После дуге пловидбе, 17 маја 1498, смели морепловци угледали су малабарску обалу и сутрадан бацили сидро недалеко од индиског града Каликуте (то није Калкута). У то време то је био најбогатији и највећи град Индије. У његовој луци било је бродова многих источних народа, који су ту укрцавали производе „богате земље чуда“ да би их отпремили разним путевима у земље Европе и Африке. Васко де Гама дознао је од Мавра Мусанде да је приспео уз индиску обалу. Португалци су свуда наишли на знаке високе културе: дивне храмове и зграде.

После тога де Гама је обишао Лакедивска Острва и Цејлон, па кренуо натраг. На повратку је морнаре страховито косила болест скорбут. Крајем септембра 1499 де Гама се вратио у Лисабон, после 26 месеци путовања. За то време страдало је 55 људи од 160 колико их је пошло на пут. Васко де Гама постигао је оно за чим је тежио Колумбо и његов триумф у Лисабону помрачио је Колумбову славу.

После открића пута за Индију, Средоземно Море је опустело, а Венеција и Ђенова, које су дотад цветале и у чијим се рукама налазила трговина са Истоком, знатно су уназађене. Њихово место заузео је Лисабон.

Спасао га делфин

У оној чудесној радионици легенди и бајки старе Грчке саткане су многе дивне приче. Једна од њих говори о необичним доживљајима Ариона, певача и музичара. Ево шта о тим његовим доживљајима каже сам Херодот:

— У то време Коринтом је владао Перијандар. Коринћани причају да се за време његове владавине догодило велико чудо. Наиме, Ариона из Метимне спасао је делфин и изнео на брдо Тенар.

Тако прича Херодот. Тенар је најјужнији рт Пелопонеза и данас се зове Матапан.

Арион је био велики мајстор у свирању на гитари, а и добар певач, па се никог није бојао у тој вештини. Најдуже је боравио код Перијандра. Али, једног дана прохте му се да отпутује у Италију и на Сицилију. Кад је тамо зарадио доста новца, пожелео је да се врати у родни Коринт. Пошто се највише поузавао у своје Коринћане, он је најмио њихов брод и њиме кренуо у домовину из Тарента. На његову несрећу, морнари су знали да он има много новца, уза се, па створе заверу да му одузму новац, а њега да баце у море. Кад је Арион дознао за то, рекао им је:

— Узмите сав новац, али ми живот поштедите.

Морнари су му одговорили:

— Убиј се сам и ми ћемо те закопати у земљу, или скочи у море!

— Ако већ мора тако да буде, — рече Арион, — онда ми бар испуните последњу жељу: дозволите ми да се обучем и искитим што најбоље могу, па да на крми отпевам једну песму, а онда ћу се убити.

Пошто су и сами морнари желели да чују најбољег певача ондашњег света, повукли су се с крме на средину брода, а Арион је, богато искићен, узео гитару и почео да пева. Његова дивна писма брујала је и заносила морнаре. Када ју је завршио, он се бацио у море, а брод је отпловио за Коринт. Легенда вели да су Ариона спасли делфини и изнели га на обалу, крај брега Тенара.

Чим је ступио на копно, Арион се упутио у Коринт, где је Перијандру испричао шта му се догодило. Али, овај му није веровао, па га је склонио у једну собу, а бродаре је позвао и запитао их:

— Јесте ли што чули за Ариона?

— Видели смо га. Остао је у Таренту, у добром здрављу и задовољан.

Тада је Перијандар наредио да се доведе Арион. Кад су га морнари видели, нису имали куд, него су признали свој злочин. Херодот не каже шта је Перијандар учинио с морнарима, али додаје да је Арион у знак захвалности направио кип од месинга који претставља човека како седи на делфину и поставио га на брегу Тенару.

„Проналазачи раја“

У тами Средњег века људи су се заносили свим и свачим, па су водили дуге расправе и о томе где се налазио рај. Тако су неки мислили да се иза океана налази једна земља и да је у њој некад био рај. Други су сматрали да се рај налазио у источној Азији. Још у 14 веку предузимане су експедиције да се пронађе рај. Ђовани Марињоли, епископ града Басиније у Калабрији, путовао је у Кину и у својој књизи описао „место где се налазио рај“. Оно је било недалеко од острва Цејлона и Марињоли каже да је имао прилике да чује „шум рајских водопада“. Колико је питање раја обузимало дух људи у Средњем веку доказује чињеница да се и Колумбо интересовао за то и сматрао да се рај налази у горњем току реке Ориноко, у Јужној Америци.

Прогноза времена

Прогноза времена врши се на основу познавања владајућег времена, које се проучава на временској карти. Она може бити: дугорочна, кад се предвиђање врши за извесно годишње доба, а заснива се на праћењу периодичног понављања временских прилика, и краткорочна, то јест предвиђање времена за неколико часова или дана (највише за три дана), које се заснива на проучавању времена по временској карти. Месна прогноза је предвиђање времена за неко место или мањи предео, а заснива се на општој и обласној прогнози и проучавању метеоролошких услова тога места. Обласна прогноза је предвиђање времена за поједине пределе, климатске области, а заснива се на општој прогнози и специјалном проучавању временског карактера те области.

МАЛЕ ЗАНИМЉИВОСТИ

„БУДАЛАСТИ ЉУДИ“

У првим столећима Средњег века потпуно је одбачено мишљење да је Земља округла. Црквени отац Лактанције био је један од највећих противника „тих глупих мисли“, па је писао: „Је ли могућно да још постоје тако будаласти људи који сматрају да Земља има облик кугле и верују да постоје људи који на другој половини Земље иду с ногама увис, а с главом надоле, да дрвеће и жбуње расте с корењем увис, а киша, снег и град падају такође увис? Мада се висећи вртови сматрају за светско чудо, да ли је могућно да поља, мора и градови на другој страни Земље висећи у ваздуху могу да задрже равнотежу?“

СПРАВА БЕЗ КОЈЕ НИЈЕ МОГУЋНА ДУГА ПЛОВИДБА

Морепловци у Средњем веку путовали су готово без икаквих справа. Прва справа, без које је немогућна дуга пловидба, јесте магнетни компас. Он је најпре уведен у јужној Европи, а бискаjски и каталонски поморци почели су га употребљавати у 12 веку. Крсташи су сазнали од Арабљана за својства магнетне казаљке, а Арабљани од Кинеза. Кроз неизмерне просторе пустиње, где се може веома лако залутати, Арабљани су увек путовали с магнетним компасом. Крајем 13 века компас је ушао у општу употребу и тако је омогућено да се одређује правац кретања брода при лепом и ружном времену.

НЕОБИЧАН ПОВОД ЈЕДНОМ ПРОНАЛАСКУ

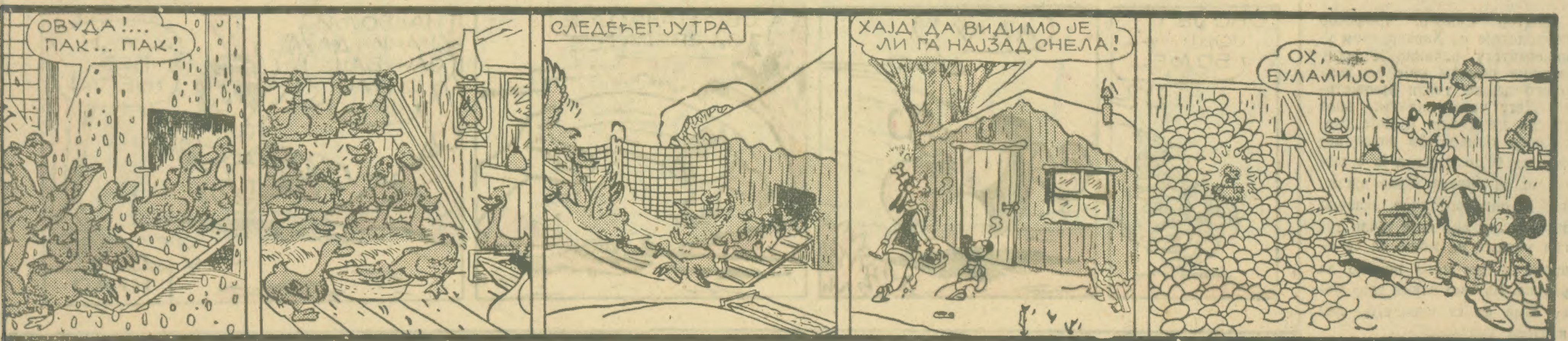
Хиљаде разних околности утичу да се дође до једног проналаска, али је редак случај да је томе повод — крађа. Па ипак, и то се десило једног дана 1857 године Енглезу Џемсу Њутну, директору фабрике стакла. Дрски лопов разбио је стакла на вратима његове куће, увукао се у стан и покрао све што је могао. Њутну није била пријатна ова крађа, али му исто тако није било пријатно ни то што се стакло може тако лако разбити. Сад га је обузела мисао да пронађе стакло које не може да се разбије. Једнога дана помислио је да би било добро да се у врелу стаклену масу убаци гвоздена плоча и пусти да се стврдне. То би стакло било заиста чврсто, али се кроз њега не би могло ништа видети. Наставио је да размишља и дошао на идеју да у врело стакло убаци мрежу од жице. Тако би кроз застакљене рупице пролазила светлост. То је и учинио и тиме пронашао армирано стакло. Истина, и оно је могло прскати, али се није расипало у парчад. Извршене су пробе. Са висине од два метра бачен је на такву стаклену плочу камен. Плоча је прсла, али мрежа није дала да се парчад разлете. Чим су упознатa преимућства оваквог стакла, одмах се појавила потреба да се оно што више производи. Од армираног стакла прављени су кровови за фабричка одељења, јер је оно било добро у случају пожара. Наиме, кад се разбију прозори онда долази до веће промаје и ватра се распирује, а овде такве промаје нема. Једина мана овог стакла била је та што није било онако провидно као обично стакло.

Барокни стил

Барокни стил означава епоху у историји уметности. Она обухвата крај шеснаестог, затим 17 век и прву половину осамнаестог. Епоха је добила то име по називу који су Португалци дали бисеру неправилна облика (barrocco). Овај стил потиснуо је Ренесансу и претставља њену дегенерацију. Он се приближује готској уметности 15 века претпостављањем криве линије правој.

ПАНЕГИРИК

Панегирик је свечана беседа пред народом, свечана похвална беседа у славу и част некога, похвални спис и одушевљена похвала, а у фигуративном смислу та реч означава свако претерано хваљење и величање кога или чега.

ОЧИ У ОЧИ СА ДИВЉОМ СВИЊОМ

Дивља свиња је најопаснија и најсрчанија звер европских шума. Њена лукавост је за причу, а снага тако велика да се често упушта у борбу и са далеко крупнијим медведом. Као и све остале звери, и она ретко напада човека и избегава га. Али, ако је он рани, јурнуће на њега и бориће се до последњег даха. Нису ретки случајеви да, пошто свом противнику зада последњи ударац, падне и сама поред њега и неколико секунди касније угине од ране коју је задобила.

Дивља свиња је обично тешка 50 до 150 килограма. У земљама у којима је лов на њу јако развијен ретко се нађе крупнији комад. Ту тежину она достиже у седмој или осмој години и мало која сачува главу од ловаца после тога доба. Међутим, у огромним и добро очуваним шумама у Карпатима и Словачкој, у којима често на површини од 30.000 хектара нема ниједног пропланка, још и данас има дивљих свиња тешких 250 до 350 килограма. Оне с годинама постају љуте и зле и, наоружане огромном снагом и лукавством, претстављају страх и трепет становништва тих крајева.

У пољима и шумама дивља свиња је велика штеточина. Расипник је и уништава много више него што може да поједе. Она често храни своје младунце на тај начин што се ваља по пшеничном пољу на површини од више десетина квадратних метара, док све класје не полегне по земљи. Тако младунци добију оброк, који би им био довољан за читав месец. Дивља свиња је и месождер. Она тамани зечеве, жабе и змије, а нарочито отровнице.

Прави ловац, упркос опасности која му прети, радо иде у лов на дивље свиње. Ту су потребни снага, храброст и брзина, а поврх свега ваља бити изврстан стрелац. Једном је у децембру група од осам француских ловаца пошла у лов на дивље свиње. Људи су поставили заседе и чекали. После два часа чула су се звонца и чегртаљке гонилаца. Изненада, из шипражја су искочила пред ловце четири млада вепра. Одјекнуше пуцњи. Један вепар је одмах пао, а три остала, рањена, побегла су да угину у неком склоништу, можда неколико километара од места где су погођени. Људи су почели да се окупљају. Недостајао је само Морис Андре, опробани ловац, који је на свом списку имао већ 165 дивљих свиња. А тада се из дубине шуме зачуо пуцањ. То је била његова пушка. После тога прошло је доста времена а он се није враћао, па су хајкачи и ловци пошли да га траже. Испитивали су сваки шипраг на који би наишли. Ускоро су приметили траг крви који је водио до једног храста. Пред страшним призором људи су устукнули од страха. Два велика борца, два огорчена непријатеља, лежали су један поред другог. Андре је био мртав, с пресеченом бутном артеријом, а поред њега је издисао трогодишњи вепар. Звер је имала још толико снаге да се освети за метак који јој је прострелио срце.

Смртни случајеви у борби с дивљом свињом ипак су доста ретки. Ловци нарочито презају од женке, која, мада нема мужјакове огромне очњаке, уједа бесно и у стању је да својим зубима, оштрим као нож, зачас здроби руку или ногу своје жртве. Мало је дивљих животиња пред којима ловци тако често беже као пред дивљом свињом. Понеки, само за-

хваљујући лукавству, успевају да спасу живот. Познати француски ловац Франсоа Блан ранио је прошле зиме у Вогезима једног вепра тешког 140 килограма. Звер се прострла по земљи, како је изгледало смртно погођена. Блан је пришао да јој зада последњи ударац. У том тренутку вепар је муњевито скочио, оборио ловца и вештим покретом главе избио му пушку из руку. Разоружан, Блан је осетио да му се ближи крај. А тада му је синула спасоносна мисао. Поучен примером животиње, окренуо је лице к земљи и претварао се да је мртав. Језа му је пролазила низ кичму док га је вепар грејао својим дахом и зубима овлаш прелазио преко његовог одела. Гурнуо га је неколико пута, окренуо се и — отишао. Кад је устао, Блан је приметио да су му капут, пуловер и кошуља исечени до коже, као најоштријим бријачем.

Издржљивост дивље свиње је невероватна. Потребно је четири до седам директних погодака да би животиња била смртно рањена. Директан погодак у срце веома се ретко постиже. Познат је случај двојице дрвосеча који су пре две године обарали стабла у густој шуми Тракона, у Француској. Наједном су чули неки топот и из шуме је излетела и устремила се на њих рањена дивља свиња. Један од дрвосеча био је толико присебан да дохвати секиру и свом снагом замахне Оштрица се зарила дубоко међу плећке животиње. Тада је и његов друг дохватио секиру и треснуо свињу по леђима. Луда од бола, звер је имала још довољно снаге да насрне на њих. Једног је оборила, а други је побегао да у логору удаљеном једва сто метара потражи помоћ. Док су људи стигли, несрећни дрвосеча није више имао леву руку, а десна нога била му је сломљена на три места. Ипак је остао у животу.

Дивље свиње обично живе у чопорима. Међутим, стар вепар већином постаје зао и толико се осили да се одвоји од групе. Познат је случај џиновског вепра, названог Шарло, који је неколико година био неприкосновени господар француске шуме Марли. Он је нападао свакога на кога наиђе. Власти и ловци нису ништа предузимали против њега, јер је он очистио шуму од лопова и разбојника, који су се у њој крили и састајали већ деценијама. Сељаци су са страхом обилазили шуму, али су Шарла ипак сматрали за неку врсту заштитника.

Ево шта прича о овим опасним зверима познати француски ловац Марсел Дипуи, који је у својој ловачкој каријери убио 860 дивљих свиња:

— Као и многи други ловци, и ја сам неколико пута бежао пред таквим усамљеним пустахијом. Најкритичније бекство које сам доживео догодило се пре неколико година у шуми Ланд. Лежао сам у заседи, кад се из шипражја изненада устреми на мене један диван четворогодишњак, тежак близу 200 килограма. Тога дана прошао је већ кроз три заседе и сва три пута био је лакше рањен. Видело се да је био решен да четврту препреку разнесе непосредним ударцем. Сачекао сам да ми приђе на двадесет корака и тек тада сам опалио. Други пут сам опалио кад је био на петнаест корака од мене, али га нисам зауставио. Кад ми је био готово на рукохват, схватио сам да ми је бекство једини спас. Али, куда? Окренуо сам се и приметио једну грану на око два метра од земље. Хитро сам скочио и ухватио се рукама за њу, а ускоро се закачио и ногама. Грана је била доста танка, па сам стрепео да ми се под тежином не сломи. Колико ћу само издржати? Сав у пени, дахћући и стењући од бола од пет задобијених рана, вепар ме је чекао. Бројао сам. Прошло је већ три минута. Снага је почела да ме издаје. Издржао сам још један минут. У жилама сам осећао хладноћу, а у мишицама олово. Још мало и... доле ме је чекала страшна смрт. Грчио сам се и више ништа нисам видео. Тада су руке попустиле и пао сам. Ништа се није догодило. Сањам ли ја то? Отворио сам очи и угледао поред себе мртвог вепра. Можда је угинуо у тренутку кад сам пао, или секунд-два раније. Доцније сам утврдио да му је смрт донео мој последњи хитац, који га је погодио право у срце.

Машина за учење аритметике

Доктор Скинер, професор психологије на Харвардском универзитету, начинио је једну машину помоћу које ће деца много лакше учити аритметику. Дете чита задатак кроз стакло на кутији и даје свој одговор померајући разне цифре од 0 до 9. Када је с тим готов, он окрене једно дугме; ако је одговор тачан, зазвони звонце, али ако није тачан дугме уопште не може да се окрене и ђак мора поново да рачуна. На овај начин деца могу сама да се коригују, без надзора учитеља.

ВЕРОВАЛИ или не...

СВАДБЕНЕ КАШИКЕ

У афричком племену Сунди, које живи у Конгу, младожења и невеста морају приликом свадбене свечаности да носе велике дрвене кашике украшене малим

дрвеним попрсјима која претстављају њих двоје. Разуме се да младожења носи кашику с ликом невесте, а да се на њеној кашики налази његово попрсје.

УЧЕНА ПОРОДИЦА

Џон Грегори (1625 до 1720), из Драмока у Шкотској, имао је међу својим синовима, унуцима и праунуцима четрнаест професора универзитета.

ДА ИХ НЕ СТИГНЕ РОКЛЕТСТВО...

Мусамет, жена раџе Раме I. Манимајире, у Индији, тешко се разболела не дочекавши да храм, који је подизан по њеном наређењу, буде довршен. Кад је она умирала био је сазидан

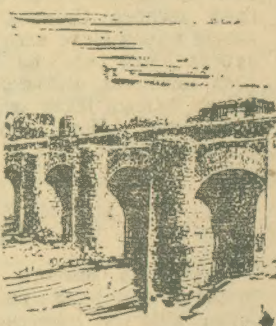
само први спрат храма. Знајући да ће храм на томе и остати, она је, не желећи да иједна друга грађевина буде виша од њене задужбине, проклела свакога оног који би у Манимајиреу подигао вишу зграду. После њене смрти храм је ипак добио још три спрата, а доградили су их имућни грађани који су желели да имају лепе високе куће, а у свом сујеверју нису смели да се оглуше о проклетство сујетне раџинице.

НЕ ПОСТОЈИ ИАКО ПОСТОЈИ

У тексаском граду Даласу има једна улица, прилично велика, која носи чудно име: „Непостојећи пут".

УМЕСТО ВОДЕ — ЈАЈА

Између Гватемале и Салвадора налази се један мост с десет сводова изграђен од камених блокова који нису састављени обичним малтером, већ малтером справљеним од креча,

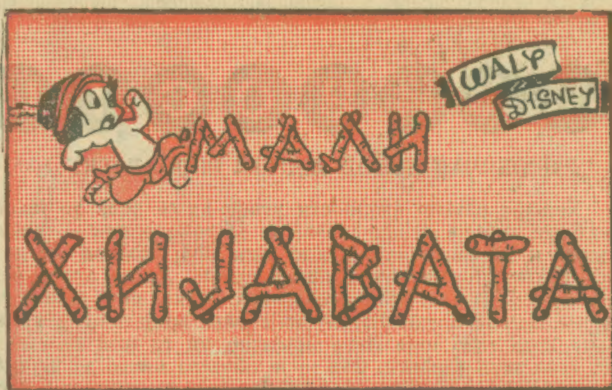
песка и беланаца од јаја. Мост је подигнут пре 364 године и још ниједном није морао бити оправљан.

ПАС УСВОЈИО ПТИЦУ

„Типер", пас Доротеје Хинкен из Федон Хајтса, у Америци, „усвојио" је једног црвендаћа, с којим дели сваки свој оброк. Чим добије храну, „Типер" лајањем дозива птицу и неће ни дирнути свој оброк све док његов „усвојеник" не долети.

КАКО ГОД ЖЕЛИТЕ...

Ричард Рајтмар из Сиднеја, у Аустралији, уме да пише, и то веома брзо и читко, и левом и десном руком, како с лева надесно тако и с десна налево.

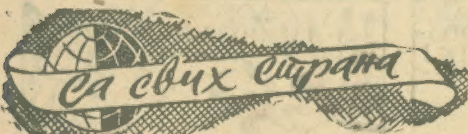

ШТА ЈЕ СМОЛА И КАКВИХ ВРСТА СМОЛЕ ИМА?

Смола је лепљива маса која се скупља у смолним каналима и излучује из живог дрвета. Највише се добија из четинара, а првенствено из боровог дрвета. Други четинари имају мање смоле. Њени главни састојци су: терпентинско уље и колофонијум. Гумасте смоле садрже и гуму. Смоле не могу да се растворе у води, али се растварају у алкохолу, етру, хлороформу и етерским уљима. Оне се деле у више група: фосилне, у које спада ћилибар; праве: колофонијум, копал, шелак, мастикс, дамар и измирна. У смоле спадају и балсами, који су, уствари, раствори смола у уљима. Гумасте смоле су: тамјан, гумигути, азафетида, галбано и амонијак-гума.

Употреба смола је разнолика. Тако се колофонијум употребљава у фабрикацији лака, кита, сапуна, мазива, фирнајза, хартије и другог. Терпентин се употребљава у производњи мазива, лака, синтетичког камфора, каучука итд. Највише смоле производи се Северној Америци, а у Европи највише у Француској. Смоларење, добијање смоле, врши се на разне начине: дрво се засече, да из њега исцури смола, која се хвата у посуде или струже. Има и других, модернијих начина. Тако се код систематског смоларења обраћа пажња и дрвету, да се не би уништила његова техничка употребљивост.

Вештачке смоле су синтетичка органска једињења која се добијају кондензацијом фенола и формалдехида. Познатије вештачке смоле су: бакелит, јувелит и друге, а употребљавају се нарочито за израду електричних прекидача и других ситнијих ствари у електротехници, јер су добри електрични изолатори. Вештачке смоле употребљавају се и за израду: билијарских лопти, чешљева, дугмади и других ситних потреба и украса.

Смола каменог угља је чврста црна маса која се топи на 40 до 60 степени, а добија се као остатак приликом прераде катрана из каменог угља. Ова смола служи као додатак приликом брикетирања угља, затим за израду кровне хартије, за изолацију темеља грађевина од влаге итд.

* * *

КАКО СЕ ПРАВИ СИР РОКФОР?

Поред осталих сирева, у трговини се продаје и такозвани сир рокфор. Он се прави од овчијег и крављег млека. Од старих времена он се прави у околини места Рокфора, у Француској, па је по томе и добио име. Сири се на температури од 25 до 30 степени Целзијусових за један до два часа. Кад се млеко згруша, онда се пажљиво исече, па се остави да се одвоји од сурутке. Потом се маса још меша, или се одмах сирина вади из цедила. Затим се ставља у цилиндричне калупе, који имају пречник од 20, а висину од 10 сантиметара, као и рупице за отицање сурутке. Пуни се у више слојева, а између сваког слоја сипа се танак слој плеснивог хлеба у праху. После два до три дана преноси се у подрум за сушење. Кад се довољно осушио, соли се и оставља у подрум за сазревање, које траје 30 до 40 дана. Овај сир на ниској температури може се чувати више месеци. Од 100 килограма млека добија се око 18 килограма свежег сира. Саставни делови рокфора су: вода 33%, беланчевине 27,5%, масти 34% и пепео 5,5.%

* * *

ШТА СУ ТРГОВАЧКЕ КОМПАНИЈЕ?

Трговачке компаније су велика трговачка друштва која се оснивају у циљу искоришћавања прекоморских земаља. Прва трговачка компанија у Холандији основана је у Амстердаму 1594, а убрзо се оснивају и друге: у Ротердаму, Делфту и другим местима. Све те компаније биле су до 1602 године сједињене у велику Холандску компанију, која је водила трговину са Индијом и азиским острвима, а постепено је оснивала и колоније као трговачке базе и тако потискивала Португалце на више места. Прва енглеска трговачка компанија основана је 1599 и постала чувена Индиска компанија. Прва француска трговачка компанија основана је 1604. Године 1642 ову компанију обновио је Ришеље, а 1664 Колбер с монополом трговине са Индијом за педесет година. Такве трговачке компаније су европски облик колонизације прекоморских земаља. Међутим, и колоније су доцније оснивале трговачке компаније, па су у име владара вршиле управну и судску власт, држале гарнизоне, ратовале, закључивале уговоре итд. Све те компаније осниване су у време кад су европски освајачи тежили да што више искористе колонијалне народе.

ДА ЛИ ЗНАТЕ?

Истине и заблуде о дечјој исхрани

Постоје разна схватања о дечјој исхрани, нарочито кад се ради о деци која „слабо" једу. Та су схватања већином погрешна, те многи нису у праву кад је у питању правилна исхрана детета.

Ево неколико примера тих веровања и праве истине:

Неки сматрају да ће дете гладовати и слабити ако му се силом не даје да једе. То није тачно. Нормално дете неће гладовати ако му је храна на столу. Али, ако га сваки час терају да једе, није чудо што ће дете изгубити апетит.

Глад је веома непријатан осећај и зато дете мора увек бити сито, — тако мисле многи родитељи. Напротив, баш тај осећај глади јесте главни потстрекач да дете приступи јелу. Ако не дозволите да дете каткад осети глад, онда неће бити ни тог потстрекача.

Други, опет, кажу да деца, као и животиња, бирају храну по свом нахођењу, без обзира на то да ли је она за њих добра. Али, пустите ви само дете нека бира и видећете да ће увек изабрати јаку храну, која му најбоље прија.

Није потпуно тачно ни мишљење да је за добру исхрану неопходна одређена количина млека. Јесте, млеко је одлична храна, али није и једина. Тако исто не треба прецењивати ни улогу поврћа у дечјој исхрани. И воће је, исто тако, одлична храна. Ако дете не воли поврће, дајте му воће.

Има родитеља који кажу: „Моје дете се по цео дан креће; зато мора и више да једе". Они заборављају да апетит зависи од узраста, а не од активности. Дете ће само јести према својим потребама.

И, на крају, ево неколико савета родитељима. Дозволите детету ту привилегију да огладни. Дајте му увек добру храну и немојте га много нудити између оброка. Имајте

на уму да су детету протеини веома потребни и зато га храните јајима, млеком, месом, рибом, пилићима и сиром. Слаткише му дајте само као нарочито припремљено јело, и то искључиво после обеда. Избегавајте разне тоникуме, чак и ако они садрже витамине, и немојте њима да замењујете обично јело.

РАДИО-ТАЛАСИ СА СУНЦА

У САД гради се велика опсерваторија за хватање радио-таласа са Сунца, Марса и других планета. Осетљиви пријемници на Земљи у стању су да приме радио-таласе који нам долазе из васионе. Сунце нам је најближа звезда и зато су његови таласи најјачи, али и друга небеска тела шаљу нам своје таласе. И у Манчестру, у Енглеској, гради се радио-пријемник, пречника око 70 метара, за хватање радио-таласа из свемира. Научници се надају да ће, благодарећи овоме, знатно проширити своје знање о Земљиној атмосфери.

Већ се успело да се пошаљу радио-таласи на Месец и да се ухвате сигнали који су се одбили од његове површине. Радио-таласи који би се одбили од планета дали би нам тачније податке о њиховој удаљености и о садржини њихове атмосфере. Добијањем тих „одјека" са Сунца астрономи се надају да ће разјаснити тајанствене пределе на њему који својим магнетским олујама утичу и на магнетске појаве на Земљи. Све досад астрономи нису успели да виде ту област на Сунцу.

*

СИМБОЛИЗАМ

Симболизам је песнички и сликарски правац који тежи да сликовитим начином изражавања и звучним речима утиче на стварање извесног расположења и помоћу симбола изрази осећања и апстрактне појмове.

*

ЛЕЧЕЊЕ ГЛУВОЋЕ ОПЕРАЦИЈОМ

Два америчка лекара сматрају да се извесни случајеви глувоће могу излечити операцијом, нарочито код деце. Велика већина глуве деце не чује само зато што им је запушен канал који води у унутрашње уво, а то се операцијом може лако отстранити. Та се препрека обично налази у средњем уву и кад се она отклони или се на њој начини „провор", глас може да допре до живца.

*

ШТА ЈЕ ЧАЂАВИЦА?

Чађавица је болест биља и воћака, а јавља се као пратилац биљних вашију, нарочито на шљивама, маслинама, лимуновима и наранџама. Болест се јавља на лишћу, плодовима и гранама, у виду навлака начињених од нарочитих гљивица које се хране сладуњавом течношћу (меденом росом) коју луче неке биљне ваши.

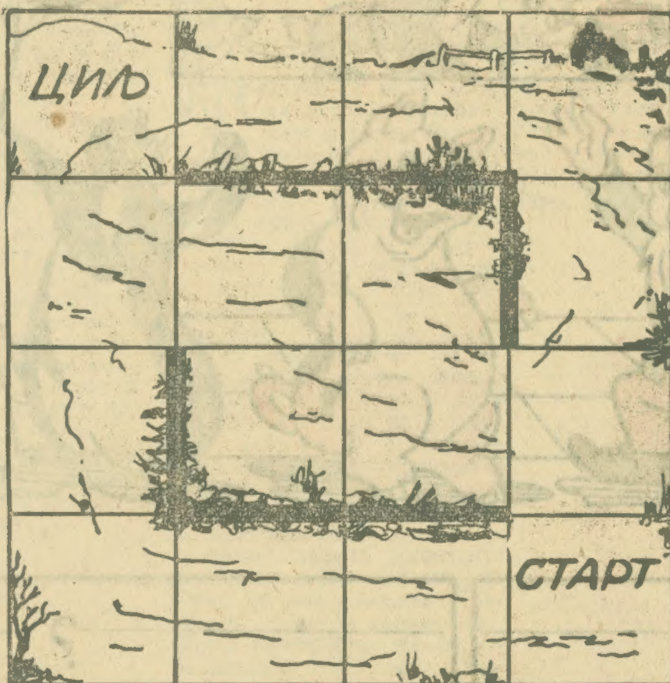
*

НЕМА ВИШЕ ПУЦАЊА ГУМА

Произвођачи су најзад доскочили пуцању гума. Између два слоја гуме налази се извесна течност која се веома брзо стврдњава на ваздуху. Кад ауто наиђе на ексер или какав шиљак, течност одмах попуни рупу и стврдне се, тако да је гума аутоматски залепљена а да возач није ни приметио да је била пробушена. Веће светске фабрике почеле су да производе овакве гуме.

ДЕДИНЕ ВЕШТИНЕ

Научите да возите

Ево једне лепе друштвене игре која ће вам дати основно знање за терање аутомобила.

Изрежите (или, ако нећете да кварите „Забавник", прецртајте) све нумерисане аутомобиле, као и црни без броја, које видите на нашој слици. Сад их распоредите по квадратима друге слике, тако да аутомобил број 1 буде у квадрату горе лево, поред онога у коме пише ЦИЉ. До њега (десно) ставите аутомобил бр. 2, па 3 итд., све до броја 14, тако да аутомобил бр. 14 дође у претпоследњи квадрат, а црни аутомобил у последњи, у коме пише СТАРТ.

Вештина се састоји у томе да доведете црни аутомобил на циљ са што мање кретања. Да бисте то постигли, можете маневрисати свим аутомобилима и у свим правцима, користећи притом празни квадрат, да црни аутомобил што пре дође на циљ.

Да би „вожња" била компликованија, постављене су на путу препреке. Ниједан аутомобил не сме да прескаче препреке (у средини великог квадрата).

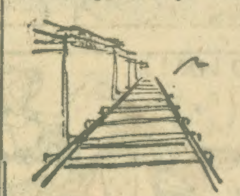
Игра је врло занимљива и онај који најбрже и најкраћим путем доведе црни аутомобил до циља проглашује се победником.

... израз караван долази од персиске речи керван или карбан и значи трговинска заштита. Тако су се звале, прво на Истоку а затим и у другим земљама, поворке трговаца, који су путовали у групи јер су друмови били несигурни.

... прво у историји познато хемиско средство за гашење пожара употребили су Римљани, 83 године пре наше ере. То је био раствор стипсе.

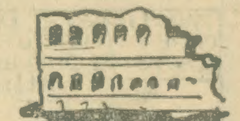
... у Аргентини постоји једна железничка пруга која 330

километара иде у потпуно правој линији.

... власуље су се носиле још у старом веку. Египћани су бријали главе и стављали на њих нарочите капе од коже или од испреплетаних биљака. Чиновници у Египту имали су власуље које су им падале на рамена и биле иза леђа увијене у ваљак. Код Асираца и Халдејаца владала је иста мода. Римљанка Фаустина, жена Марка Аурелија, променила је за 19 година 300 разних власуља.

... римски Колосеум звао се у почетку Флавијев амфитеатар. Тек од 8 века почели су га звати Колосеум, и то

по „Нероновом колосу", џиновској статуи Нерона, која је била подигнута поред њега.

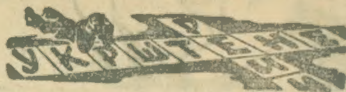
... испит зрелости уведен је у нашим гимназијама школске 1876-77 године.

... на нашем Приморју и уопште у нашем народу катарка се назива јарболом. Ова реч употребљавала се у неким нашим крајевима још у 16 веку, а долази од латинске речи арбор, што значи дрво, дакле дрво за које се причвршћује једро.

... топови су се појавили пре пушака. Колико је досад могло бити утврђено, топове пуњене барутом први су употре-

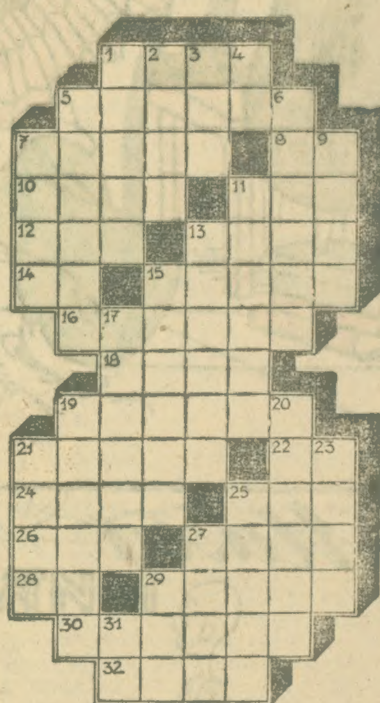

били Енглези, 1346 године, у бици код Кресија, против француског владара Филипа Валоа.

Водоравно: 1) пољопривредна алатка; 5) град на Сочи; 7) руда; 8) предлог; 10) један облик у коме се јавља кисеоник; 11) град у Западној Немачкој; 12) врста плодне земље; 13) превозно средство; 14) елидирана свеза; 15) баријумова со; 16) козачки војсковођа; 18) старо име Ирске; 19) постоље; 21) полуострво у Грчкој; 22) скраћеница за „рачун"; 24) један инсект; 25) страно мушко име; 26) грубо вунено сукно; 27) несугласица; 28) узвик; 29) биљка полупаразит; 30) кратак предах у стиху; 32) брод.

Усправно: 1) јужни плод; 2) расположен; 3) млечни производ; 4) иницијали хрватског књижевника; 5) животиња из рода антилопа; 6) материјал за израду боја; 7) оружје јужноамеричких Индијанаца; 9) боја код коња; 11) река у Хрватској; 13) пустињска животиња; 15) дрвена зграда; 17) дуж одређена крајњим тачкама лука; 19) део стране у новинама; 20) врста подземног стабла; 21) турско купатило; 23) драма од Ибзена; 25) врста позоришног комада; 27) речна риба; 29) предлог; 31) слово латинице.

РЕШЕЊЕ ИЗ ПРОШЛОГ БРОЈА

Водоравно: 1) Т(рифковић) К(оста); 3) Сена; 5) Манила; 7) полонеза; 9) Иса; 10) мит; 11) ро; 12) ат; 14) ја; 15) Ровума; 18) бала; 19) Мароко; 21) бе; 22) Ин; 23) за; 25) Ото; 27) Рид; 28) Ла Палома; 31) Расина; 32) лама; 33) ма.

Усправно: 1) Тено; 2) Книн; 3) сала; 4) алем; 5) Мосор; 6) Азија; 7) пир; 8) ата; 12) Авари; 13) Тулон; 16) оба; 17) мак; 19) метар; 20) озима; 21) бол; 24) ада; 26) опал; 27) Рона; 29) Асам; 30) Лима.

ТРАГАЊЕ ЗА ИШЧЕЗЛИМ ДЕЧЈИМ ПИСМИМА

